

DEMOGRAFİK DEVRİMLER

Beşeri ve Ekonomik Coğrafya

Demografik devrim nedir?

- ✓ Çevre koşulları, ölümler ve doğumlarla ilgili değişimlerin tetiklemesiyle gerçekleşen, bir nüfus yapısından diğerine geçilmesini ifade etmektedir.

• **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

- *Aynı Gemide Beş Milyon İnsan (1987)*

Fransız genetik bilimci ve demograf **Albert JACQUARD**, tarih boyunca dünya nüfusunun yapısıyla ilgili **dört büyük değişimden** bahsetmektedir.

- Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.

I. Demografik Devrim

- *Ateşin kullanılması*
- ✓ İnsanların **800 bin yıl önce** ateşi kullanmasıyla başlamıştır:
- Ateşin insanlar için kullanışlı bir araca dönüşmesi, erişilebilen **besinlerin çeşitlenmesini** sağlamıştır.
- **Ortalama ömür süresi** uzamış ve nüfus çoğalmıştır.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

II. Demografik Devrim

- ***Yontma Taş Devri (Paleolitik Çağ)***
- ✓ **İÖ 40 bin - 35 bin** yılları arasında başlamıştır:
- Paleolitik çağın bitişi, iklim koşullarının iyileşmesini ve **besin kaynaklarının çoğalmasını** sağlamıştır.
- **Buzul çağı** sırasında mağaralara çekilen insanlar, hava ısındıkça dışarı çıkarak avcılık toplayıcılık ile geçimlerini sağlamıştır.
- **Buzulların çözülmesiyle**, bitki ve hayvan türleri çoğalmış, toprağı insanları **besleme kapasitesi** artmıştır.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

II. Demografik Devrim

- ***Yontma Taş Devri (Paleolitik Çağ)***
- ✓ **İÖ 40 bin - 35 bin** yılları arasında başlamıştır:
- **Besleme kapasitesi**, sınırları belirli bir toprak üzerinde kaç kişinin beslenebildiğini belirtmektedir.
- İnsanların toprağı işleyemediğı, ancak avcılıkla veya besinleri toplayarak beslendikleri bu dönemde, **toprağın beslenme kapasitesinin** son derece sınırlı olduğu bilinmektedir.
- **Çevre etkenlerindeki iyileşmeye** bağılı olarak, bu devrimle beraber dünya nüfusu, **5 milyona** ulaşmıştır.
- Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.

III. Demografik Devrim

- ***Tarım Devrimi (Neolitik Devrim)***
- ✓ **İÖ 10 bin’li** yıllarda arasında (Cilalı Taş Devri) başlamıştır:
- Tahıl üretimi, hayvanların evcilleştirilmesi ve nüfusun yerleşik hayata geçmesi ile insanlık tarihinde muazzam bir değişim yaşanmış; insanın tarım toprağının üzerine yerleşmesiyle ***köy yerleşmesi*** doğmuştur.
- Toprağın **besleme kapasitesi** artmıştır.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d’hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

Mohenjodaro PAKİSTAN

Fotoğraf : Özcan YÜKSEK ATLAS

Yerel halkın **1922’de** keşfedilmeden çok önce **Ölümler Tepesi (Mohenjadaro)** adını verdiği şehir, İndus’un Nil ve Dicle-Fırat kıyısı şehirlerine rakip olarak sunduğu yerdir. **UNESCO’nun Dünya Kültür Mirası Listesi’ne 1980’de** eklenmiştir. Bu şehir **İndus uygarlığını (İÖ 2600)**, Nil ve Mezopotamya (**İÖ 10 bin**) ile ve aynı görkem sırasına yerleştirmektedir. Ateş tuğlalarıyla yapılmış Mohenjodaro, **dünyanın ilk şehirleri** arasında sayılmaktadır. Nil’deki gibi piramitler, Tanrıları tarif eden yüce heykeller, Sümer ve Babil’deki gibi Tanrılara adanmış görkemli tapınaklar, kralların ve rahiplerin güçlerini işaret eden ezici yapılar olmasa da, Mohenjodaro ve **Harappa** şehirlerinde kamuya ve sıradan insanlara yönelik gelişmiş bir dağıtım ve paylaşım örgütlenmesinden izler ve **gelişmiş bir şehircilik** bulunmaktadır. İzgara sistemine göre düzenlenen şehrin klasik manzarasını, kale duvarlarının içinde yer alan Budacı stupa (mabet) süslemektedir.

Büyük Hamam Mohenjodaro PAKİSTAN

Fotoğraf :  zcan YÜKSEK ATLAS

Mohenjodaro'daki en dikkat çekici yapı, **Büyük Hamam'dır**. Derinliğı 3 metre, bir kenarı 7, diğeri 12 metre olan tuğla havuzun suyu, büyük bir kuyudan sağlanıyordu. Hamamın etrafında kutsal yıkanma bölümlerinin bulunduğu tahmin edilmektedir.

Mohenjodaro Müzesi PAKİSTAN

Fotoğraf : Özcan YÜKSEK ATLAS

Mohenjodaro Müzesi'ndeki figürler, İndus uygarlığının , öküz ve at arabalarını kullanan ilk kültürlerden biri olduğunu göstermektedir.

III. Demografik Devrim

- ***Tarım Toplumu***
- ✓ Tarımla beraber yerleşik hayata geçilmesi, kaçınılmaz olarak **sosyal hayatı** da etkilemiştir:
- **Doğurganlık** artmış; tarımın temel geçim kaynağı olduğu bölgelerde çocuklar önemli bir **işgücü** olarak görülmüştür.
- **Besin kaynakları** çoğalmış; depolama teknikleri sayesinde üretim istikrarlı hale gelmiştir.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

III. Demografik Devrim

- ***Tarım Toplumu***
- ✓ III. Demografik Devrim sırasında **nüfusta önemli değişimler** yaşanmıştır:
 - **Ölümler** azalmış, dünya nüfusu hızla çoğalmaya başlamıştır; insan sayısı önce **50 milyona**, daha sonra **100 milyona** çıkmıştır.
 - Salgın hastalıkların ve savaşların etkisiyle ölüm oranları yükselmiş ve **nüfus artış hızı** yavaşlamıştır.
 - **Milattan hemen önce, 200 milyona** çıkan dünya nüfusu, bin yıl bu seviyede kalırken, daha sonra küçük artışlarla, **18. yüzyılda 800 milyona** ulaşmıştır.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

IV. Demografik Devrim

- **Devrimler Çağı**
- ✓ **19. yüzyıl (1800'lü yıllar)**, sanayi devrimi, **tıp** alanındaki ilerlemeler, **şehirleşme, Fransız Devrimi'ni** takip eden büyük siyasal değişimler sebebiyle, devrimler çağı olarak kabul edilmektedir.
- **Demografik bağlamda**, Avrupa'da nüfusun hızla artışı, nüfus fazlasının **Yeni Dünya'ya göç** akımını doğurmuştur.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

IV. Demografik Devrim

- **Devrimler Çağı**
19. yüzyılda tıbbın ilerlemesi, ölüm oranlarını azaltmıştır:
- ✓ **Sağlık hizmetlerinin** gelişmesi
- ✓ **Beslenme koşullarının** iyileşmesi
- ✓ Hastalıklara karşı **aşı ve antibiyotiklerin** keşfi
(**1796: Edward JENNER'in** çiçek hastalığı aşısını bulması)
- ✓ **Bebek ölüm oranlarının** düşmesi
- Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.

IV. Demografik Devrim

- ***Bebek Ölümlerinde İyileşme***
 - ✓ ***1700'lerin ortasında***, her yeni doğan **100 bebekten** bir yılın sonunda sadece **75'inin**, beş yılın sonunda ise **58'inin** hayatta kalabildiği bilinmektedir.
 - ✓ ***1800'lü yıllarda***, bir yılın sonunda **84**, beş yılın sonunda ise **74** bebek sağ kalabilmiştir.
 - ✓ ***1980'lerin sonunda***, Avrupa'da her **100 bebekten 99'unun** beş yaşında hayatta olduğu bilinmektedir.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

Demografik Devrimlerin Sonuçları

- Ölüm ve doğum oranlarındaki değişiklikler, ***kültürel değerlerin ve toplumsal kabullerin*** değişimine neden olabilmektedir:
- ✓ ***Demografik değişim***, gelenekleri, kişiler arası ilişkileri, evlilik modellerini, yaşlılık algısını ve ahlak anlayışlarını değiştirebilmektedir.
- Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.

Demografik Devrimlerin Sonuçları

- ***Evlilikler***
- ✓ ***Ortalama yaşam süresinin uzaması***, evlilik modellerini etkilemektedir.
- ✓ ***Örneğin; 18. yüzyılda*** kilisede evlenen ve ömür boyu bağlılık yemini eden bir erkeğin evliliği **25 yıldan** uzun sürmüyordu, ortalama ömür beklentisi **52** yıl; ortalama evlilik yaşı **27** idi.
- ✓ **Bugün** Avrupa'da erkekler ortalama **26** yaşında evlenirken, ortalama yaşam süresi **78** yıla çıkmış; bir ömür boyu birlikteliğin süresi ise 50 yıla, iki katına çıkmıştır.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

Demografik Devrimlerin Sonuçları

- ***Yaşlılık algısı***
- ✓ ***19. yüzyılda, ortalama yaşam süresinin*** uzaması, toplumdaki yaşlılık algısını da etkilemiştir.
- ✓ ***Ölüm oranlarının*** yüksek olduğu geleneksel toplumlarda, bir insanın 50 yaşın üzerini görmesi istisnai bir durum sayılmakta; yaşlılar toplumda yüksek itibar görmekte idi.
- ✓ ***Örneğin;*** bugün halen **Sahraaltı Afrika'da** 50 yaşın üzerindeki, toplam nüfusun sadece % 5'ini oluşturmaktadır.
- ✓ Ortalama yaşam süresinin **75** yaşın üzerine çıktığı **Batı toplumlarında**, yaşlılar çoğu zaman bir yük olarak algılanmaya başlamıştır.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

Dünya Nüfusu

- ✓ **18. yüzyılda**, dünya nüfusu **800 bin'di**.
- ✓ **1890'da** bu sayı, **1.5 milyonu** aşmıştır.
- ✓ **1987'de**, dünyada yaşayan insan sayısı, **5 milyarı** geçmiştir.
- ✓ **2011'de** dünya nüfusunun **7 milyara** ulaştığı; **% 18'inin** gelişmiş, **% 70'inin** gelişmekte olan ve **% 12'sinin** az gelişmiş ülkelerde yaşadığı ilan edilmiştir.
- ✓ **BM Nüfus Fonu, 2050** yılında dünya nüfusunun **9 milyarı** geçeceğini ve **2100'de 11 milyarda** sabitleneceğini öngörmektedir.

- Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.

V. Demografik Devrim

- ✓ **Albert JACQUARD** gibi nüfusbilimciler, yeni bir demografik devrimin **yaşlılık konusundaki gelişmeler** sonucu yaşanacağını düşünmekte; bu düşünce, kaçınılmaz olarak, insanın en fazla ne kadar yaşayabileceği sorusunu gündeme getirmektedir:
- ✓ Son yıllarda **ortalama yaşam süresini uzatacak ilaçlar, tedaviler ve yöntemler** kamuoyunun ilgiyle takip ettiği konular arasında yerini alırken, **100 yaş üzerindeki insanların** kayda değer bir sosyal grup olduğu bir dünyanın çok da uzak olmadığını düşündürmektedir.
- **Jacquard, Albert. 1987. Cinq milliards d'hommes dans un vaisseau. Editions du Seuil.**

